

Ze života na univerzitě

Historie Malé galerie Závodního klubu Antonína Trýba na lékařské fakultě, jak jsem ji prožíval

JAN ŠMARDA

Vznik Závodního klubu a moje cesta k němu

Své studium všeobecného lékařství jsem absolvoval na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity v Brně v letech 1949–1955. Promocí jsem ovšem získal titul „promovaný lékař“; ten mně byl změněn na „doktor medicíny“ až v roce 1966; to už se brněnská univerzita – zásluhou svého rektora (1959–1970) Theodora Martince z Přírodovědecké fakulty – jmenovala Univerzita J. E. Purkyně. Toto jméno nesla už v roce 1963, kdy mně udělila vědeckou hodnost „kandidát lékařských věd“.

Komunistická doktrína ovšem nesmlouvavě ovládla naše studium nejen cíleným výběrem posluchačů, tradovaným obsahem výuky i metodou jeho tradování, ale hlavně ideologií vnucenou veškerému životu společnosti našeho státu. Politickou ideologií KSČ byla všestranně preferována dělnická třída, automaticky pokládána za komunistickou, a *eo ipso* co možno potlačována vrstva inteligence. („Kdo nejde s námi, jde proti nám.“) V rámci „péče o pracující“ se komunistickou ideologií organizovala a řídila i činnost odborových organizací, která byla – v žádoucí podobě – bohatě rozvíjena, ovšem výlučně v intencích KSČ. Veškerý systém odborových organizací (ROH), vedený komunisty ovládanou Ústřední radou odborů (ÚRO), byl velmi okázale nucen k rozkvětu. A tak byl i na lékařské fakultě v Brně ustaven odborový závodní klub ROH k rozvoji žádoucí ideologie v členstvu její závodní organizace, kterou samozřejmě tvořili všichni její zaměstnanci – a brzy i studenti. Studenti do ní měli být získáváni právě činností závodního klubu – a pro tu musela fakulta vytvořit prostor. Vytvořila jej tak, že ve dvoře své budovy na Komenského náměstí číslo 2 pro něj přistavěla přízemní, ale dosti vysokou budovu. Tvořil ji poměrně prostorný sál, vybavený židlemi s možností jejich pružného sestavování do řad či do stolového systému, v čele s pódiem. A na zadní stěně, přiložené ke stěně fakultní budovy, nesla ve výši jejího mezipatra úzkou galerii, právě z mezipatra přístupnou.

V roce 1967 se mně podařilo habilitovat se z biologie a 1. 1. 1968 jsem nastoupil do funkce docenta Biologického ústavu. Ale hned v tomto roce přišla

noc z 20. na 21. srpna: invaze armád pěti zemí Varšavské smlouvy, iniciovaná a vedená armádou SSSR. A pak už XIII. sjezd KSČ a po něm vydání historického stranického spisu, v celé společnosti aplikujícího jeho usnesení, „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ“: „normalizace“ všemi prostředky, nekončící prověrky každého občana s příslušnými následky pro něho. První normalizační ministr školství ČSSR Jaromír Hrbek (1969 až 1971) rozeslal všem vysokoškolským učitelům – cestou jejich rektorů – dotazník, jehož otázky musel každý z nich zodpovědět a tak písemně informovat orgány KSČ o svých postojích k „přátelskému dočasnému vstupu armád, který naši zemi zachránil před zhoubnou politikou našich buržoazních nepřátel“. Stranické vedení každé vysoké školy pak podle odpovědi každého svého učitele kategorizovalo na „A“ až „D“. „A“ znamenalo, že učitel je vzorný straník, „D“ znamenalo okamžité ukončení pracovního poměru. Moje původní, prověřkovou komisí navržená klasifikace „D“ byla posléze výbory KSČ změněna na „C“: dostal jsem laskavou možnost nebýt vyloučen z univerzity hned, nýbrž byla mně poskytnuta možnost ještě jeden rok to se mnou zkusit – pak mne znovu prověřit s možností dalšího pokračování pracovní smlouvy. Do té doby – tj. na neurčito – nesmím dosáhnout žádného postupu ani funkčního, ani platového, nesmí mně být povoleno odjet do buržoazní ciziny ani k přednášce, nesmím v buržoazní cizině publikovat.

V té temné době se moje dcera pomalu blížila k maturitě na gymnáziu a můj syn byl žákem základní školy. Nepochyboval jsem, že oba budou za pár let chtít studovat na vysoké škole – a že by jejich studium bylo úspěšné, pokud by jim bylo stranickými orgány umožněno. A já, jejich táta – učitel – jsem musel na univerzitě bojovat o své pracovní přežití. Přitom jsem dvakrát odmítl vstoupit do KSČ, k čemuž mě opakovaně vyzývala... Musel jsem se nezbytně ohlédnout po nějaké oficiálně viditelné „společensky prospěšné“ funkci, která by mne na fakultě udržela; bylo to zřejmé, když poctivá pracovní aktivita ani na poli učitelském ani na poli vědecko-výzkumném (byl jsem první ve střední a východní Evropě, kdo se začal experimentálně zabývat koliciny, specificky antibakteriálně působícími proteiny, produkovanými bakteriemi *Escherichia coli*) k mému přežití na fakultě významně nepřispívaly. Je možno říci, že jsem se v této situaci zarputil: nedám si tak snadno vzít práci, kterou jsem si vybral a kterou dělám rád! V této situaci se mně jevila jediná možná moje angažovanost v odborech.

Už jako student 1. ročníku jsem měl užitečnou funkci ve Spolku mediků: v ročníkovém výboru jeho fakultní organizace jsem se staral, abychom měli potřebné studijní texty (v roce 1949 byla stále ještě cítit řada nedostatků poválečného období) – a chtěl nechtěl jsem se zúčastnit tehdejšího vplynutí tradičního Spolku mediků do organizací odborových. Touto cestou jsem se už jako student dostal do funkce v odborovém hnutí naší fakulty; tuším, že posléze to bylo členství v komisi národního pojištění našeho závodního výboru ROH, a tak jsem

viděl zblízka ustavení jeho závodního klubu – a záměr jeho činnosti mně byl sympatický. Nějakou dobu jsem ještě vedl jeho komisi chatovou (naše organizace tehdy spravovala pro své zaměstnance dvě chaty – v Karlově v Jeseníkách a v Kuřimské Nové Vsi na Tišnovsku), ale při první příležitosti jsem pronikl do komise, která tvořila výbor závodního klubu. Postupem času jsem byl dokonce dvakrát vybězen, abych se ujal jeho předsednictví, ale to jsem v této fázi dvakrát odmítl. Podařilo se mně však to, oč jsem začal usilovat: založit jeho oficiální malou galerii, o níž už byla řeč, jako výstavní prostor pro výtvarnou tvorbu. K výtvarnému umění, hlavně obrazům, jsem měl vždy blízko a snažil jsem se proniknout do dějin výtvarného umění... Z malých rozměrů galerie jsme odvodili její jméno: Malá. A s tímto jménem začala postupně budit zájem nejen na samotné lékařské fakultě, nýbrž i ve veřejnosti města Brna a v obci jeho výtvarných umělců...

Jak naše galerie vypadala

Obdélníkový půdorys naší galerie byl dán vnitřní délkou kratší strany obdélníku budovy klubu jako celku: asi 15 metrů – a šířkou asi 3 m. Delší strana byla přerušena zmíněnými přístupovými dveřmi z mezipatra schodiště hlavní budovy fakulty, jednu z kratších stran – vpravo od těchto dveří – zabíralo okno do dvora. Dlouhá strana galerie naproti dvěřím byla vymezena zábradlím ve výši pasu. Po

několik prvních let této prostory využívali fakultní řemeslníci jako skladiště svého profesního materiálu, zejména instalatéri zde výhodně skladovali své trubky pro vodu a plyn. Zcela výjimečně, sporadicky využil této prostory mladý antropolog, asistent anatomie MUDr. Vladimír Novotný jako galerie výstavní. Vzpomínám si na výstavy obrazů Vladimíra Vašíčka v roce 1961, M. Klvani, Idy Vaculkové a Zdeňka Sigmunda v průběhu let 1961–1968.

Roku 1972 se však odborová organizace dohodla s děkanátem lékařské fakulty, že závodní klub tuto galerii trvale převede v galerii výstavní – a úkol uvést tuto její funkci v život jsem převzal já. K tomu bylo ovšem třeba ji aspoň v základní míře připravit a vybavit, což dostal na starost tajemník fakulty Miroslav Fukač. Po celé délce hlavní stěny galerie (té vstupní) byla pod stropem instalována nosná železná tyč pro zavěšování obrazů. Výstavní plocha byla zdvojnásobena vybudováním souvislé řady cca 12 čtvercových dřevěných rámu o straně cca 1 m na celou délku zábradlí na protější straně, dosahujících až ke stropu a tvořících tak rovněž jakousi souvislou stěnu. Tyto čtvercové plochy byly na straně obrácené do galerie pokryty stejným jemným a barevně neutrálním textilním potahem a každá z nich nesla pod svým horním okrajem uprostřed pevný

háček pro zavěšování obrazů. Bylo upraveno elektrické osvětlení galerie. Byla vytvořena zásoba asi tři milimetry tlustých zabroušených tabulí bezvadného skla cca 50 × 40 cm pro vložení grafických listů či fotografií mezi obě skla každé dvojice a pro každou zhotoven jednoduchý závěsný aparát: dvojice cca 20 cm dlouhých lišt z tvrdého dřeva s vyříznutou 6 mm širokou centrální drážkou po jedné straně – pro nasunutí vždy na středy horní a dolní strany dvojice skel nesoucí plošný exponát – svázaných navzájem pevnou strunou. Stojany, praktické kabely, nosné krychle různých rozměrů apod. pro vystavování trojrozměrných objektů byly vždy ad hoc vypůjčovány z výloh blízkých obchodů.

Instalace svých děl si prováděli sami jejich autoři. Pořadatele, hlídače atd. galerie nikdy neměla, nebylo by z čeho je platit. A hrstka studentů ochotných chvíli manuálně pomáhat při instalaci, nutné údržbě pořádku a likvidaci každé výstavy, byla po ruce vždycky: vždycky jsem měl v laboratoři studenty – volontéry, demonstrátory či pomocné vědecké síly.

Tak jsem se stal vedoucím Malé galerie, odpovědným předsedovi závodního klubu; dnešní terminologií jsem byl ředitelem galerie a současně kurátorem všech jejích výstav. Podle úředně předepsaných norem jsem byl povinen respektovat kurátorský (a ideově-politický) dohled galerie profesionální, a tím byl pověřen Dům umění města Brna a jeho pracovníci – hlavně pracovnice. Jsem dosud vděčný především PhDr. Janě Vránové za vydatnou a dlouhodobou pomoc.

Jaké cíle jsme práci Malé galerie vytyčili

Jak závodní klub, tak závodní výbor ROH a děkan fakulty Karel Halačka přijali mou programovou koncepci. Byla totiž jednoduchá: naše galerie bude sloužit zvyšování kulturní úrovně zaměstnanců a studentů lékařské fakulty pořádáním pokud možno častých výstav výtvarných (zejména malířských, grafických a fotografických) děl, zvláště současných a mladých, začínajících autorů, a zajímavých dokumentů. Vystavovat budou jak profesionální umělci, už renomovaní, tak amatéři z řad zaměstnanců a studentů lékařské fakulty a spolu s nimi pozvaní hosté z fakult jiných. Preferováni budou amatéři projevu jící zřejmý talent, a tak jim budeme pomáhat jej rozvíjet. Stejně budeme svou Malou galerií podporovat i mladé výtvarníky profesionální tým, že jim umožníme na ní vystavovat první, krátké série jejich nových tematických a metodických nápadů – a tím si je „ověřovat“.

Mým záměrem rovněž bylo každou výstavu otvírat oficiální vernisáží. Jejím hlavním posláním mělo být zasvěcené seznámení přítomných s dílem vystavujícího autora, s jeho zařazením do aktuálního kontextu příslušné tvorby a návodem, jak mu nejlépe porozumět. Tento úkol měl splnit dobře orientovaný pozvaný odborník, ale v praxi pak alespoň v každé druhé výstavě jsem jej musel splnit sám. Zahajovací projev měl být zušlechťen rámcem vhodného vystoupení uměleckého: hudebního, recitačního či obojího. Brzy se ukázalo, že vernisáže většinou musí probíhat dole, v sále závodního klubu s řadami židlí a pódiem,

aby mohly uspokojit všechny zájemce. V těch případech jsem vernisáž ukončoval pozváním účastníků nahoru, do vlastní galerie.

Výstavy jsme s předstihem oznamovali ve vývěskách odborové organizace lékařské fakulty. Brzy se ovšem ukázalo, že zájem o ně přerostl hranice fakulty natolik, že závodní výbor je v roce 1979 začal na každý kalendářní měsíc oznamovat tiskem ve Zpravodaji Klubu přátel výtvarného umění a zejména v měsíčníku Kam v Brně za kulturou, v rubrice Výstavy. Stále častěji začal také brněnský denní tisk otiskovat zprávy a komentáře svých novinářů a kritiků k výstavám galerie, což ovšem dále přispívalo k jejich propagaci. K většině výstav – počínaje rokem 1979 – jsme tiskli a jmenovitě rozesílali pozvánky.

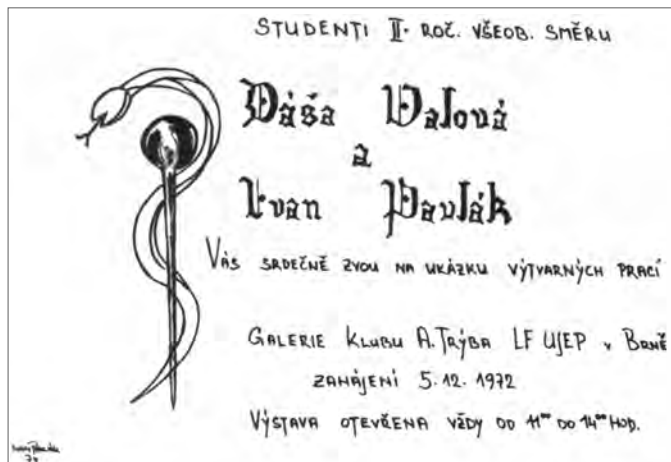
Brzy po zahájení činnosti Malé galerie se ovšem ukázalo, že její právo na život musí být průběžně vykupováno také výstavami k různým politickým výročím, jež chtěly fakultní výbory KSČ a ROH uctít; iniciovány byly obvykle i děkanem fakulty a rektorem univerzity.

Mou snahou ovšem vždy bylo i k těmto příležitostem vystavovat věci umělecky hodnotné.

Zkrácený přehled činnosti Malé galerie

Začali jsme velmi skromně: 5. 12. 1972 jsem otevřel výstavu výtvarných pokusů dvou studentů 2. ročníku lékařské fakulty, kteří se v mé laboratoři na biologickém ústavu v rámci studentského vědeckého kroužku zapracovávali do pokusů na bakteriích: Ivana Pavláka (pozdějšího přednosta oddělení anesteziologie a resuscitace Okresní nemocnice v Bruntále a ředitele této nemocnice) a Dagmar Valové (pozdější primářky hematologického oddělení nemocnice ve Svitavách). Ivan modeloval ze sádry reliéfově obrázku, které pak vypaloval a koloroval, Dáša kreslila – tuším – akvarely. Jejich výstava trvala

Pozvánka na první výstavu: I. Pavlík a D. Valová – „Výtvarné práce“, 1972

Vernisáž na Malé galerii Vladimíra Hájková – „Fotografie“, 1976

do 9. 3. 1973 a dosáhla očekávaného efektu – přitáhla pozornost jejich kolegů, studentů. Ale už druhá výstava byla profesionální: 12. 3.–10. 4. 1973 vystavoval své černobílé fotografie různých námětů, většinou figurálních, Rostislav Košťál. Třetí výstava byla opět studentská: Mirka Křížová, posluchačka 6. ročníku, vystavila své pastely a grafiku 24. 4.–18. 5. 1973. Čtvrtá výstava 21. 5. až 8. 6. 1973 shromáždila vítězné práce studentské výtvarné soutěže, jež byla našimi výstavami nepřímo iniciována. Zde se ukázal jako kurátor posluchač naší fakulty Vít Unzeitig (pozdější přednosta I. porodnicko-gynekologické kliniky a ředitel porodnice lékařské fakulty). – A zde končí úplný výčet výstav pořádaných v prvních dvou letech; dále pokračují už jen komentované ukázky těch nejvýznamnějších.

Pátá výstava v pořadí byla typem expozice ryze politické: měli jsme jí uctít 26. výročí Vítězného února. Trvala 25. 2.–17. 3. 1974. Vyřešil jsem ji tak, že jsem si od mladého soudruha MUDr. Jana Holčíka, pozdějšího přednosty Ústavu sociálního lékařství, dal napsat několik statistických tabulek demonstrujících vývoj počtů různých ukazatelů našeho státního zdravotnictví v tomto období, např. počtu pacientských lůžek v nemocnicích, výstavby nových nemocnic, četnosti morbidity a mortality některých obecně známých diagnóz atd. Tyto tabulky nám pracovnice kabinetu názorných pomůcek krásně napsaly na čtvrtky kladívkového papíru a jejich soubor jsme bez komentářů vystavili. Samozřejmě, že – při pravdivosti uvedených údajů – jsme všude ukázali vzestupné trendy; úspěšnost socialismu bychom byli (teoreticky) dokázali jedině srovnáním s těmiž statistikami kapitalistických států; ale o tom jsme taktně pomlčeli. – Veškerá ostatní vý-

ročí, jichž pak bylo třeba připomenout později, jsem už řešil výstavami výtvarnými. Tak k 60. výročí VŘSR jsme vystavili reprodukce obrazů zakladatele arménské sovětské malířské školy Martirose Sergějeviče Sarjana, zapůjčené z Domu umění; ke 30. výročí Vítězného února jsme vystavili ukázky současné grafické tvorby brněnských výtvarníků atd. Zde se však dále soustředím pouze na výstavy umělecky opravdu hodnotné z oněch 95 výstav, jež Malá galerie lékařské fakulty stačila během svého života realizovat.

Rok 1974 přinesl čtyři výstavy, z nichž nejvýznamnější byla poslední (říjnová): „Současná slovenská grafika“, zapůjčená ze sbírek Moravské galerie. (Uvedli jsme ji ke 30. výročí Slovenského národního povstání.)

Rok 1975 (opět čtyři výstavy) pak přinesl dvě opravdu zdařilé a hodnotné. Jednu z nich (17. 1.–7. 3.) vytvořil svými krásnými fotografiemi (např. trav), dotvářenými cílenými pohyby fotoaparátém při expozici, náš zaměstnanec, fotograf fakultního kabinetu názorných pomůcek Ladislav D. Holan, obdařený nemalými uměleckými předpoklady i ambicemi. A druhou (11. 11.–16. 12.) byla výstava „Česká krajina v akvarelech a kresbách českých malířů“, opět zapůjčená Moravskou galerií. Tou jsme uctili 30. výročí osvobození.

V r. 1976 už proběhlo šest výstav. Uměleckým významem a pokrokem po metodické stránce pro nás byla výstava 2.–19. 3. k Mezinárodnímu dni žen: „Moderní šperk z netradičních materiálů“ (např. kůže). Uspořádali jsme ji spolu s obchodem Dílo a dokázali jsme si jí, že dovedeme vystavovat i trojrozměrné exponáty.

Rok 1977 přinesl čtyři výstavy; jednu z nich jsem už zmínil výše. Rok 1978 nám pak dal čtyři výstavy; nejvýznamnější z nich byly krajinářské obrazy Karla Koudelky z Tišnova a fotografie Františka Maršálka.

Rok 1979 lze z hlediska naší galerie označit jako historicky přelomový. Přinesl osm výstav, mezi nimiž už převládaly výstavy renomovaných autorů – profesionálů, kteří se o ně sami ucházeli. A tak se pomalu etabloval úzus pořádat výstavy tří- až čtyřtýdenní po dobu semestrální výuky, tj. ročně pokud možno devět výstav, vzájemně oddělených vždy jedním „technickým“ týdnem nezbytným pro likvidaci jedné a instalaci druhé. A protože záznamů uchazečů přibývalo, mohl jsem už v KAMU každý měsíc uveřejňovat výstavní program na něj. Nejvýznamnější výstava tohoto roku (30. 10.–25. 11. 1979) byla výstava grafiky Václava Houfa, kterou nazval „Koláže a retuše“. A při té příležitosti splnil naše přání: nakreslil nám logo Malé galerie, jehož štočku jsme pak nadále užívali pro záhlaví oficiální korespondence. A výrazně jsme posílili také vernisáže. Tak už první výstavu tohoto roku, výstavu „Přírůstky“ plastik televizního režiséra Karla Fuksy mohl otevřít jeho přítel Arnošt Goldflam.

A z ostatních výstav tohoto historického roku bych ještě rád jmenoval několik dalších. Především krásnou amatérskou výstavu přinesly dvě laborantky Biofyzikálního ústavu ČSAV: Věra Moravcová a Alena Hošková – „Provázky: paličkované a tkané“ (7.–30. 3.). To tkaní bylo vlastně drhání. Obě umělkyně šikovných prstů mě později požádaly, abych jim otevřel tuto výstavu i jinde –

vzpomínám hlavně na Blansko. (Alenka Hošková se pak k nám na Malou galerii vrátila ještě jednou; po pěti letech u nás opět vystavila své nové paličkované obrázky z krajek.) Po nich v roce 1979 (5. 4.–3. 5.) u nás vystavovali mladí manželé, začínající profesionálové: Zuzana Gavlasová (keramika) a Antonín Gavlas (enkaustika). A po těch (10. 5.–5. 6.) přišla na řadu dokumentární výstava fotografií brněnských účastníků horolezecké výpravy do Hindúkuše 1978. O výstavě Václava Houfa už padla zmínka – a po ní (27. 11.–31. 12.) u nás realizoval jednu ze svých prvních výstav kreseb a knižních ilustrací přírody a zejména exotických zvířat oblasti kolem Orinoka dnes už široce známý cestovatel, biolog a výtvarník Jan Dungal.

Rok 1980 pak přinesl jen 6 výstav, všechny však vysoké úrovně. 4.–30. 3. u nás vystavovala Kateřina Kočková „Kuchyňské koláže a hejblata“. A vernisáž si vzalo na starost Divadlo na provázku, které – vedeno svou režisérkou Evou Tálskou – předvedlo na pódiu klubu scénu z její hry „Jako tako“. 3. 4.–4. 5. pak následovala výstava, která nás proslavila: Jiří Hadlač na ní předvedl své poetické až dadaistické objekty. Vernisáž výstavy obstaral Igor Zhoř, který ve svém projevu přednesl hláskové básně R. Hausmanna a fónickou poezii Millsovu. Tato výstava nám vynesla důstojný obraz galerie sice malé, ale nebojící se být vysoce nekonformní s požadavky socialistického realismu. Jako jakýsi snivý, poetický kontrast jsme bezprostředně po Hadlačových různorodých objektech (7. 5.–22. 6.) vystavovali neznámé romantické fotografie českého klasického básníka Josefa Václava Sládka ze sbírek Domu umění pod jménem „Česká krajina“. Potom následovala výstava grafiky a tapisérií Libuše Obrdlíkové, jejíž vernisáž obstarali Ludvík Štěpán a herci Zdeněk Kampf a Vlasta Fialová. K 63. výročí VŘSR jsme vystavili fotografie Jiřího Velka „Sovětský svaz očima architekta“ (vernisáž: Dušan Riedl) a po nich (10.–31. 12.) obrazy z cest Josefa Kaduly „Na ostrovech Jadranu“, kde na vernisáži zahráli Josef Kadula sám na kytaru a Bohumil Smejkal na housle.

V průběhu této výstavy mě očekával poněkud opožděný „kobereček“ za moje „ideologické selhání“. Byl jsem vyzván, abych se dostavil k vůdčímu ideologovi krajské odborové rady, pracovníku KSČ Otto Řídkému. Ten mně především vyslovil svůj podiv nad tím, že u mne mohou vystavovat a veřejně se projevovat lidé, kterým to KSČ zakázala. Bránil jsem se, že přece já, nestraník, nemohu vědět, kterému autorovi strana vystavování díla a veřejné vystupování zakázala. Požádal jsem, aby mně dal jejich seznam – a ujistil jsem ho, že těm podle něj nežádoucím k tomu nadále dávat příležitost nebudu. Soudruh Řídký nade mnou spráskl ruce a poučil mne, že to přece nemohu žádat, že takové seznamy samozřejmě neexistují, že já sám musím být na takové ideologické úrovni, aby mně v tom bylo jasno. Následovala zřejmě stížnost na mne rektoru Kubáčkovi, protože započal řetězec obdobných koberečků z jeho strany, ze strany děkana Bednařika a předsedy závodního výboru ROH.

Nicméně ve výstavách jsem mohl pokračovat podle připraveného a již veřejně oznámeného plánu; v roce 1981 tak proběhlo 10 výstav. Hned následující

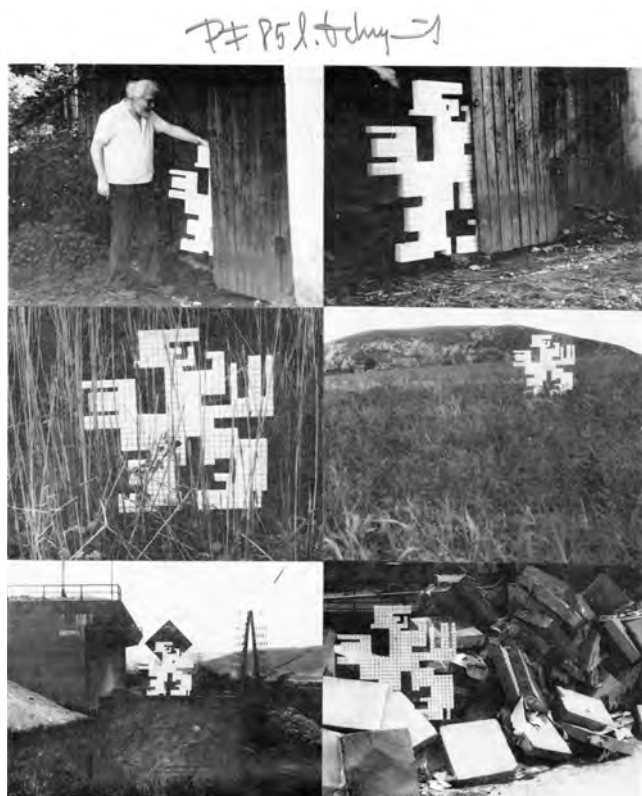

výstava „Insitní umění Kuby“ mně přišla vhod. Prezentovala (7.–31. 1.) výběr nejzdařilejších obrazů ze sbírky sběratele naivního umění MUDr. Antona Kolára z kliniky ORL, které si přivezl ze svého lékařského působení na tomto socialistickém ostrově. Stejně se mně takticky hodila následující „Žeň Kroužku výtvarné výchovy dospělých Domu kultury Zbrojovky Brno“ (4. 2.–5. 3.). A hned nato k MDŽ (11. 3.–5. 4.) – ukázky tvorby a národopisných studií Olgy Vlasákové. A mou ideologickou „očistu“ posílila i následující výstava 8. 4.–10. 5. „Současný světový plakát v boji za mír“, zapůjčená ze sbírek Moravské galerie. V zářijovém termínu jsme vystavovali kreslený humor Marie Plotěné. Ale už 29. 9. až 24. 10. jsem si dovolil vystavit kresby a koláže „Stroje – zvířata“ Leonida Ochrymčuka, pozdějšího emeritního profesora pedagogické fakulty, mistra ironického pohledu na svět, který nedal dopustit na své LOBY v nejružnějších provedeních (LOB = Leonid Ochrymčuk Brno). Tyto kreace bylo možno označit jakkoliv, jenom ne jako socialistický realismus. Okamžitě mezi námi vzniklo přátelství, které přerušila až Leonidova předčasná smrt... A také obě poslední výstavy roku 1981 přinesly hodnotná díla: v listopadu jsme vystavili originální velké, právě do módy přicházející art protisy Dagmar Sochorové a v prosinci odborné chirurgické knižní (učebnicové) ilustrace a obrazy primáře kliniky plastické chirurgie MUDr. Jiřího Krenara.

Rok 1982 pak přinesl opět devět průměrně třítydenních výstav. Jmenovitě bych z nich rád vzpomněl už lednovou: „Fotografickou tvorbu 1981“ Vladimíra Židlického (pozdějšího ředitele Školy uměleckých řemesel v Brně), dubnové „Kresby a grafiku“ Jiřího Ilieva (na vernisáži vystoupil herec Divadla bratří Mrštíků Jiří Tomek), květnové „Fotografie“ Pavla Zatloukala (herec Divadla na provázku, které se opět kolektivně postaralo o vernisáž), červnové „Oleje a pastely“ doc. MUDr. Pavla Braveného (pozdějšího proděkana lékařské fakulty a prorektora Masarykovy univerzity, krátce i jejího rektora), po prázdninách pak v říjnu grafiku a její aplikovanou podobu – známkovou tvorbu Josefa Herčíka, listopadovou „Volnou tvorbu“ šéfa výpravy Janáčkovy opery Vojtěcha Štolfy (kde uměleckou část vernisáže obstaral Josef Kadula se svou kytarou a Ladislav Lakomý se svým hlasem) a prosincové originální fotografie Jiřího Dobrovolného „Krajina – strom – voda“ (kde se nám o vernisáž opět postaral soubor Divadla na provázku).

V tomto roce jsem převzal funkci předsedy Závodního klubu Antonína Trýba a uvítal jsem proto nabídnutou, čínorodou pomocnou ruku pracovníka našeho Ústavu patologické fyziologie Ing. Bedřicha Holuba. Ten byl výrazně nápomocen už při tvorbě výstavního plánu a přivedl k nám řadu vystavovatelů, psal komentáře k našim výstavám do KAMu a bezprostředně řídil provoz Malé galerie po stránce technické. Sám jsem si podržel odpovědnost a koncepční vedení Malé galerie.

Rok 1983 znovu přinesl dokonce deset výstav. Musím se zmínit alespoň o šesti z nich. V březnu (1.–27. 3.) jsme vystavovali originální rozpustilé

L. Ochrymčuk
vystavuje své
trojrozměrné
artefakty „LOBY“
do přírody – k jeho
výstavě „Stroje –
zvířata“, 1981

„Kresby“ zakladatele a vůdčí osobnosti pražského divadla Semafor Jiřího Suchého. Vernisáž vedl v mém zastoupení dr. Vladimír Novotný; došlo k neočekávatelné komplikaci – já jsem tehdy ležel doma s horečnatou angínou a byl jsem schopen pouze sípat. Musím zde s uspokojením konstatovat, že pozvání Jiřího Suchého z Prahy inicioval pracovník krajské odborové rady PhDr. Zdeněk Čubrda – arci dokonale jiný než Otto Řídký. Dobře si vzpomínám aspoň na naši schůzku v kavárně hotelu International jednoho zimního podvečera. Jiří Suchý mě na ní seznámil i s Jitkou Molavcovou; měli toho večera představení v Brně. Na derniéru této výstavy pak v bytě jejího iniciátora J. Suchý opět přijel z Prahy – s vydatným studeným pohoštěním a drobnými kresbami a náčrtky, kterými nás podělil. Při loučení mě – i s manželkou – pozval do Semaforu s tím, že ho máme před představením vyhledat v šatně divadla, že nás na naše sedadla uvede. Tohoto pozvání jsem rád při nejbližší cestě do Prahy využil – a na představení „Jonáš a tingl tangl“ jsem se dostavil s celou rodinou, to jest přišli jsme čtyři. Pan Suchý nehnul ani brvou a okamžitě nás usadil na galerii všechny. (O jeho výstavě bude ještě zmínka v závěru těchto vzpomínek.)

Po téměř pěti letech (v dubnu 1983) u nás už podruhé vystavoval své fotografie František Maršálek; tentokrát vystavil svou novou sérii, kterou nazval „Eseje“. Květnový termín pak obsadili Vlasta Švejdová a Rudi Lorenz svými obrazy a ilustracemi, většinou kresleným humorem. V podzimních týdnech 22. 9.–11. 10. jsme se s úsměvem dívali na karikatury Miroslava Dostála („Pucka“). A pak následovala výstava opět zcela seriózní: „Kresby a obrazy“ mladého Jiřího Elišky (12. 10.–1. 11.). Závěrečnou výstavou roku (30. 11.–30. 12.) jsme pak pronikli dokonce mezi zahraniční umělce: svou grafiku u nás vystavoval Rolf Münzer z Lipska.

Rovněž rok 1984 přinesl dokonce 11 výstav; jmenujme z nich alespoň pět. Lednová výstava byla: František Kocourek a Petr Mareš: „Obrazy“. V březnu se k nám po pěti letech vrátila Alena Hošková z Biofyzikálního ústavu ČSAV se svými dalšími – a ještě hezčími – paličkovanými obrázky. K zářijové výstavě olejí jsem pak přiměl velmi originálního autodidakta – filozofa, ale také geologa, archeologa a malíře z Mysliboře u Telče, kde máme lesní chatu – rolníka Jana Křena. Ze skromnosti odmítl přijet na vernisáž. Napsal jsem o něm také článek do Universitas. Říjen patřil jemným obrazům vynikajícího malíře a grafika Emanuela Ranného mladšího ze Štěpánovic. A v prosinci jsme hostili „Obrazy (1943–1983)“ malíře a grafika amatéra ze svých řad: prof. MUDr. Ivo Macíka.

V roce 1985 jsme pak realizovali čtrnáct výstav. Vystavovali jsme i v červenci (fakulta byla zájemcům stále otevřena) a naše nejkratší výstava – pětidenní – prezentovala zájmovou práci zaměstnanců naší univerzity. Už lednovou výstavou představil své „Pastely z let 1974–1984“ doc. RNDr. Ivo Cetl, učitel přírodovědecké fakulty: mírně kubisticky pojaté krajinky, decentně kolorované,

Pozvánka na výstavu J. Suchého – „Kresby“, 1983

využívající širokých bílých obrysových kontur každého mraku či skupiny stromů, působily velmi osobitě a půvabně. Ve dnech 6.–28. 3. pak následovala grafika a jemné malované obrázky Dagmar Petráškové. V době od 29. 3. do 6. 4. nás poctil výstavou svých „Grafických listů“ brněnský bard Jan Rajlich senior. A už od 10. do 30. 4. ho následoval svými krásnými velkými, izodiame-trickými čtvercovými krajinářskými oleji další amatér z lékařské fakulty, tech-nický pracovník Radiologické kliniky Fakultní nemocnice u svaté Anny Vítězslav Ruber. Velice důmyslně kombinoval kresbu tužkou na plátno s ole-jovými barvami. Jeho pastózní tahy štětcem naznačovaly dokonce i jakýsi pře-chod k vyjadřování plastickému. Mám od něho podivuhodný obraz „Zima na novomlýnské nádrži“. Poslední tři týdny v květnu jsme vystavovali svěží, lehce kolorované kresby význačných brněnských architektonických skvostů, vedut a zákoutí zpěváka – člena sboru Janáčkovy opery – Jiřího Bakaly pod názvem „Brno v kresbě“; byly jako dělané pro rozmnožení formou reprezentčních po-hlednic. Vernisáž této výstavy obohatil svým zpěvem bez doprovodu basista Janáčkovy opery Václav Halíř. Ve dnech 19. 6. až 27. 7. prezentoval své folk-lorní obrazy a kresby ze Slovácka, překypující bujným tancem v krojích, Borek Bayer, po vernisáži Štěpána Vlašína. V srpnu pak vystavil své olejové obrazy Miloš Remunda z Bystrce. Po už zmíněné kratičké výstavě produktů zájmové činnosti pracovníků Masarykovy univerzity jsme (18. 9.–5. 10.) vystavili dal-šího profesionálního umělce: Viléma Reichmanna, resp. jeho fotografie, které nazval „Grafogramy“. A jako zasvěcený estét přijel jeho vernisáž svým proje-vem obohatit Ludvík Kundera. A v době od 9. 10. do 2. 11. jsme vystavovali znovu dílo vynikajícího umělce z Prahy: prezentovali jsme „Reliefy a grafiku“ Olbrama Zoubka; a ten si jako povoláného odborníka pro vernisáž přivedl z Prahy Jiřího Šetlíka. Do konce roku pak následovaly ještě dvě výstavy grafiky: Jany Krejčové a Jiřího Stejskala.

Konec Malé galerie

V posledním čtvrtletí roku 1985 jsme – bohužel – z nadřazených míst KSČ a ROH obdrželi striktní příkaz ukončit svou činnost ke konci tohoto roku. Důvod: začátkem příštího roku začne nezbytná a připravená stavební rekonstrukce budovy Komenského 2. O „zabezpečení stability objektu Komenského nám. 2“ se začalo mluvit už v roce 1984, v roce 1987 pak bylo vydáno stavební povolení; ale nebylo provedeno nic podstatného. Teprve po sametové revoluci byla vypsána veřejná soutěž na stavební rekonstrukci budovy, která nám udělala radost; ale vzhledem k principu vrátit budově vše správné, co ji architektonicky charakterizovalo, mu-sela zaniknout i nehezka dvorní přístavba – závodní klub lékařské fakulty i s jeho Malou galerií. Rekonstruovaná budova byla oficiálně otevřena roku 2000.

Můžeme se tedy jen domýšlet, co bylo důvodem striktního ukončení aktivity Malé galerie už k 31. 12. 1985. V této chvíli byl záznamník uchazečů a žadatelů o výstavy zaplněn měrou, která by byla vrchovatě stačila nejméně na 1 rok.

Malá galerie Závodního klubu Antonína Trýba žila tedy plných 13 let. Měl jsem ji rád a na práci s ní nemohu zapomenout. Přinesla mně mnoho radostných chvil, seznámení a na ně navazujících přátelství s výbornými umělci, třeba i těch na samém začátku jejich činnosti; mnoho mě naučila. Přinesla a zanechala mně také mnoho dokladů; ty časem narůstaly do objemu, vyžadujícího samostatnou skříň. Všechny tyto dokumenty – s nepatrnými výjimkami – však vzaly za své, když v době vrcholících příprav k výstavbě bohunického univerzitního kampusu rektor Zlatuška můj domovský biologický ústav s celou lékařskou fakultou s okamžitou platností vyhostil z našeho historického sídla v budově na Joštově č. 10. Uhodila totiž hodina, kdy již měl k dispozici značnou částku peněz v podobě půjčky Evropské banky pro rozvoj; a tu bylo nutno začít okamžitě investovat. Jenže v dané chvíli neměl ještě zdaleka ukončeno řešení právních otázek vlastnictví pozemků, na nichž měl kampus vyrůst. A to nebyla situace řešitelná rychle. Naštěstí zapůjčená částka smluvně zahrnovala podíl určený ke stavební rekonstrukci univerzitních budov stávajících; ten samozřejmě mohl začít investovat okamžitě; a budova Joštova 10 byla po ruce...

V této chvíli jsem v rámci biologického ústavu v 1. poschodí této budovy vládl prostornou pracovnou, komplexem dvou ještě prostornějších laboratoří s vestavěným mrazicím boxem, očkovacím boxem, digestoří, pojízdným agregátem přetlaku vzduchu, temnou komorou a vestibulem s několika plnými skříněmi... Přes noc jsem se dověděl, že se mám přestěhovat do komůrky v prvním poschodí bývalého zvěřince Masarykova onkologického ústavu na Žlutém kopci, na Tomešově ulici č. 15, o ploše necelých asi 10 m². Přitom vzhledem

PF Malé galerie:
D. Petrášková –
k její výstavě „Gra-
fika a malba“, 1985

k prostorové situaci tam bylo možno postavit jedinou malou skříňku, aby se tam vešel ještě maličký stolek s jednou židlí. V této chvíli jsem musel svůj areál bez velkého rozmýšlení opustit; a s ním jsem pozbyl veškerou dokumentaci všeho, co bylo a zanechalo stopy trvalejší než jsou vzpomínky, včetně Malé galerie závodního klubu, který byl odsouzen i k zániku fyzickému. V té velké hromadě papírů, kterou po vysypání vytvořil obsah příslušné skříňky, zanikly i papíry zvláště významné: průklep souborného přehledu výstavní činnosti Malé galerie, který si ode mne vyžádal předchozí rektor Schmidt. Když jsem se při určité příležitosti po cca 25 letech prof. Schmidta zeptal, kam se asi tento můj přehled mohl dostat, dověděl jsem se, že snad do univerzitního archivu. Vedoucí archivu PhDr. Jiří Pulec jej tam na mou prosbu opravdu našel a poslal mně jeho xerokopii. Díky tomu mohl vzniknout tento můj text. Snad splní svůj účel historického dokumentu i pro čtenáře, kteří si na amatérskou Malou galerii vzpomenu stejně rádi jako já – a možná ještě víc pro ty mladé, kteří ji vůbec nepoznali a dovedou si stěží představit podmínky, za kterých žila a snažila se být užitečnou... Mně samotnému čtení přehledu všech 95 výstav, které jsem na ní uspořádal za 13 let komunistického režimu, přineslo něco, co jsem si dosud vůbec nedovolil vzít vážně: doklad toho, že Malá galerie objektivně přispěla k něčemu svobodnému ve tmě nesvobody – a že dorostla z amatérských začátků k uznání i od renomovaných umělců. A že její činnost byla striktně zakázána proto, že se stala v dané ideologicko-politické situaci nepřijatelnou.

Z Malé galerie Závodního klubu Antonína Trýba Lékařské fakulty v Brně nezbyla ani fyzická stopa: celý objekt závodního klubu vzal oprávněně za své v rámci zmíněné stavební rekonstrukce. A tak i tuto stopu historickou chci zakončit historickou vzpomínkou v duchu této galerie.

Zmínil jsem se, že naše galerie – a hlavně vystavené artefakty v ní – nikdy nebyly hlídány; nikdo by byl tuto službu nezaplátil. Byla tedy volně přístupná v době odemčení budovy fakulty, tj. v pracovních dnech od 6 do 22 hodin. Kdokoliv, kdo vstoupil do budovy, si mohl zajít na Malou galerii a být v ní třeba sám. A přesto se z ní v celých těch 13 letech nic neztratilo – s jedinou výjimkou: na březnové výstavě 1983 kreseb a litografií Jiřího Suchého byla vystavena i série originálů autorových ilustrací ke knize Pavla Koptý Abeceda (vydané v Praze 1982). Autor napsal na každé písmeno abecedy – a v jejím pořadí – krátkou žertovnou básničku a grafik Jiří Suchý ji doprovodil kresbičkou nějaké bujně roz dováděné dívčiny. A z výstavy v naší galerii se obrázek jednoho písmenka ztratil – už nevím, které to bylo; dejme tomu J.

Asi za dva roky nato vystavoval Jiří Suchý tuto svou rozvernou abecedu v galerii Klubu přátel umění v Tišnově, pod Klucaninou (mimochodem, podnět k tomuto pozvání dala naše výstava). V této sérii bylo vystaveno i písmeno J – ovšem šlo o kopii. Kopie v původních rozměrech byla však doplněna přidaným lístečkem s poznámkou Jiřího Suchého: „Originál tohoto obrázku byl ukraden na výstavě v Brně. Neznámý pachatel si tím vysloužil přezdívku Skvrna Brna.“